

Надзённыя задачы беларускай кінематаграфіі

Усё часцей і часцей з'яўляюцца на экраны савецкага кінофільмаў. План выпуску 120 фільмаў у год, вызначаны XX зездам партыі, пачынае рэалізавацца. Праўда, многія фільмы яшчэ далёкі ад мастацкай законнасці. У кіно, як ні ў адной галіне савецкага мастацтва і літаратуры, яшчэ не выкаранены рэцэпты бескарыснасці, вынікі культа асобы; у ім яшчэ мае месца бюракратычная апера над творчымі працамі, якая не ўдзячна ленынскім прынцыпам развіцця савецкага мастацтва.

Тым не менш такія фільмы, як «Чужая радзіна», «Віліяна сям'я», «Вясновыя маракі» і некаторыя іншыя, абнадзейваюць, што хутка і вельмі хутка творчая смеласць і высокая патрабавальнасць станоў пачнуць і ў рабоце дзеячой кінематаграфіі.

Вось такой смеласці, а галоўнае — патрабавальнасці вельмі нестача сёння беларускай кінематаграфіі. Калі глядзець толькі на так званыя «вытворчыя паказчыкі» студыі, то справы там не такія ўжо і дронныя. Спраўды, за апошнія два гады студыя выпусціла фільмы «Дзеці партызана», «Несцерка», «Зялёныя агні», «Паселі дзятчаты лён», «Беларускі канцэрт». Закачываюцца аглямы новых фільмаў: «Пачатак шляху» па апавесці М. Ланькова «Міколка-парада», «Дзе шуміць» (па В. Караленку); гэтыя да залуку ў вытворчасць сцэнарый «Чырвоныя лісце» А. Куляшова і А. Кучара.

І калі яшчэ ўлічыць, што студыя мае вельмі абмежаваную тэхнічную базу, то негды не прызнаць, што не «вытворчыя паказчыкі» могуць задаволяць на пэўны час кіраўніцтва студыі «Беларусьфільм» і Міністэрства культуры, як гэта і ёсць на справе.

У спраўдзенай-ж для заспакаення няма ніякіх падстаў, бо за супярэчнымі колькаснымі паказчыкамі крыюцца нізкі ўзровень амаль усіх выпущаных за апошні час фільмаў. Імяна класік — асноўны час кіраўніцтва студыі «Беларусьфільм» і Міністэрства культуры, як гэта і ёсць на справе.

На гэты галоўны паказчык работнікі кінематаграфіі і Міністэрства культуры менш за ўсё звярталі ўвагі, хоць размоў аб якасці было няма. Кожны сцэнарый «сабтаваецца» на шматлікіх пасяджэннях мастацкага савета, калегіі міністэрства, не лічычы сцэнарнага аддзела і творчай секцыі. Нічога дранага ў гэтым няма, калі сцэнарый абмяркоўваюцца з прычыновых творчых пазіцый. Але багата ў тым, што гэтка прычыновасць часамі падмянялася беспрынцыповасцю і тады ўжо якасць будучага фільма адыходзіла на другі план. Чым, як не беспрынцыповасцю, можна назваць усю гісторыю са сцэнарным «Высокі пост» А. Гінабурга? Ужо з самага пачатку было відавочна, што сцэнарый не мае нічога агульнага з літаратурнай творчасцю. Тым не менш студыя і Міністэрства культуры патрацілі намала часу, энергіі і сродкаў, каб «выцігнуць» яго. Якім меркаваннем кіраваліся яны, даючы пеціўку ў жыццё айна надобра-жаснаму сцэнарыю? Па-першае, праба было выконваць вытворчы план, па-другое, многа скідкаў было зроблена на «актуальнасць» тэмы і, па-трэцяе, не хачелася крмьдзіць «свайго» аўтара, які працуе кіноаператарам на студыі.

На прынцыпы «свабоды» прыняты і пунчыны ў вытворчасць сцэнарый «Дзе шуміць», аўтар якога (Вітэнзон) з'яўляецца работнікам Галоўнага ўпраўлення кінематаграфіі Міністэрства культуры СССР.

Ды і сцэнарый «Пачатак шляху», асноўным аўтарам якога з'яўляецца М. Садковіч, атрымаў з'яўляюцца ў пачатку студыі толькі таму, што М. Садковіч быў намеснікам міністра культуры па кінематаграфіі.

Не было пастаўлена сур'ёзных творчых патрабаванняў сцэнарыям «Зялёныя агні» і «Паселі дзятчаты лён». І ў тым, і ў другім сцэнарыях за аснову было прынята літаратурнае рамесніцтва, якое не магло быць падставой для добрых фільмаў, што пачае і выявілася, калі фільмы трапілі на экран. Гэтыя сцэнарныя таксама прымаіся са скідкамі на «актуальнасць» і пад парозай зрыну вытворчага плана студыі.

Дзяляцтва і творчая беспрынцыповасць давалі студыі да таго, што грамадзкі разза абуралася ніякім якасцю фільмаў беларускай студыі, выпущаных за апошні час. І спраўды, на студыі ствараліся становішча, а якім далей негды мірціцца.

Хіба можна далей цярпець, калі ў вытворчасць часам ідзе безумоўна халтура, а пачпч ляжачы палітычны залежы відкі творчай практыкі беларускай літаратуры. Можна было-б пагадзіцца з вытускам і такога фільма, як «Дзе шуміць», калі-б поруч з ім былі пастаўлены фільмы па творах Я. Купалы, Я. Купалы, З. Бядулі і многіх іншых беларускіх пісьменнікаў, творчэсць якіх на студыі, дарачы, мада хто і ведае.

Пераважная большасць рэжысёраў, аператараў, мастакоў студыі не ведаюць, што напісалі і пішуць беларускія пісьменнікі, не цікавацца іх творчымі здабыткамі. І таму, калі ім даводзіцца рабіць фільм на матэрыяле з жыцця Беларускай рэспублікі, то ў такіх фільмах адсутнічае тое, што мае сувязь з нацыянальнымі традыцыямі беларускага народа, акрамя знешня дэкаратыўных арыбутаў. Давоі параўнаць

фільм і спектакль «Несцерка», каб убачыць паміж імі вялікую розніцу не ў карысць фільма. Беларуска літаратура і театр стварылі гартартаў, а ў фільмах беларускай студыі іх амаль няма.

Нацыянальны характар у мастацкім творы — не самамота. Але без яго мастацтва траціць сваю народнасць і сілу ўдзянення. Ні Пушкін, ні Шэўчэнка, ні Сервантэс не былі-б вялікімі і геніяльнымі, каб яны не стварылі ў сваіх творах нацыянальны характары.

Студыя «Беларусьфільм» павінна нарэшце зрабіць вельмі сур'ёзна, а не фармальна, як гэта часам бывае, наварот да беларускай літаратуры і іншых галін беларускага мастацтва. Давоі апраўдвацца фальшывымі спасылкамі на тое, што беларускія пісьменнікі быццам не хочуць і не ўмеюць пісаць сцэнарыі. З жалем даводзіцца прызнаваць, што атмасфера дзяляцтва і беспрынцыповасці, якая існуе на студыі, спраўды такі адштурхнула некаторую частку пісьменнікаў. Гэта адначасна, што калектыў студыі павінен як мага хутчэй ачысціць творчую атмасферу і не на словах, а на справе даказаць, што ён хоча працаваць з беларускімі пісьменнікамі.

Сцэнарным аддзелам студыі кіруе царпер беларускі пісьменнік. Гэта, вельмі добра, але, як кажуць, адін у полі не воіт. Перабудова работы сцэнарнага аддзела патрабуе дапамогі ўсяго калектыўна студыі, яе кіраўніцтва і Міністэрства культуры. Трэба, каб кожны кіруючы і даваў работнікам студыі і Міністэрства культуры ўседамыя тую простую іспіўку, што сваім існаваннем яны абавязаны толькі таму, што існуе Беларуска савецкая дзяржава, беларускі савецкі народ.

Кінематаграфіі «Беларусьфільм» патрабуюцца яшчэ і грамадзкая дапамога. Мастацкі савет, які разглядаў сцэнарыі, не апраўдаў свайго прызначэння. Большасць членаў савета (дарачы, работнікі самой студыі) былі не заўсёды аб'ектыўны ў ацэнцы таго ці іншага сцэнарнага. А палючы сцэнарый — літаратурны твор, то вырашаць яго лёс у першую чаргу павінны літаратары. Добра было-б, каб і ў мастацкім савете асноўнае месца занялі пісьменнікі, якім найбольш блізка жанр драматургіі. Ад гэтага было-б карысць і для студыі, і для пісьменнікаў. З аднаго боку сцэнарны атрымоўвалі-б больш кваліфікаваную і аб'ектыўную ацэнку, а з другога — пісьменнікі самі паступова засваівалі-б вопыт сцэнарнай работы.

Творчае засваенне жанра кінематаграфіі было-б яшчэ больш паспяховым, каб студыя не хавала сцэнарыі ад пісьменнікаў грамадзасці, а выносіла-б іх на абмеркаванне ў творчыя секцыі Саюза пісьменнікаў, чаго не было да гэтага часу.

Голас пісьменніцкай арганізацыі павінен быць не апошнім у сцэнарнай працы студыі, і трэба, каб да яго праслухоўваліся і студыя, і калегія Міністэрства культуры.

Праўда, сцэнарый, якім-бы ўдалым ён ні быў, яшчэ не фільм. Сцэнарый трэба паставіць і сыграць. А для гэтага, як вядома, патрабуюцца рэжысёры і акцёры. Трэба сказаць, што і гэтая праблема яшчэ не вырашана ў беларускай кінематаграфіі, а ў сувязі з павелічэннем плана выпуску фільмаў набыла асаблівае вастрыянне. За дзясяцігоддзі пасляваенных год студыя выхавала толькі аднаго рэжысёра і ніводнага акцёра. І калі трэба было залучаць у вытворчасць сцэнарыі «Чырвоныя лісце», студыя не знайшла срод свайх рэжысёраў работніка, які змог-бы паставіць гэты фільм. Рэжысёры студыі не дольны, на думку кіраўнікоў міністэрства, ажыццявіць больш-менш сур'ёзную пастаўку. У сувязі з гэтым узнікае законнае пытанне: як-жа студыя мяркуе ўнікаць якасць сваіх фільмаў пры наяўнасці такіх рэжысёраў? Дзе і калі будучы знойдзены лепшыя?

Ні ў якім разе не прыніжаючы творчай годнасці рэжысёраў, якіх працуюць на студыі, кіраўніцтва «Беларусьфільм» даўно ўжо вяртае з'яўляюцца пытаннем падрыхтоўкі новых кадраў праз асістэнтуру. Інстытут кінематаграфіі, або праз Беларуска тэатральна-мастацкі інстытут.

Тое-ж самае можна сказаць і аб кінематаграфіі, якіх наогул няма на студыі. Перад пастаўкай кожнага сцэнарна-студыйна вымунана абіваць паробі маскоўскіх, ленынградскіх і беларускіх тэатраў, каб запрасіць адтуль часамі не самых лепшых выканаўцаў.

Асабліва з'яўляе практыка скарэставіна ў фільмах акцёраў беларускіх тэатраў. Ніяк, напрыклад, не можа задаволяць ні глядачоў, ні саміх акцёраў — Г. Габэла, А. Лынінскага, У. Дзядохіна, В. Бядура-цава іх работа ў фільмах «Зялёныя агні» і «Паселі дзятчаты лён». Іны выконваюць эпізодычныя ролі, якія на ходу дзеянні не запамінаюцца, праходзяць бласледна. Незразумела, чаму такіх майстрав сродны выкарстоўваюцца не на поўную сілу іх таленту.

На мінулых фільмах-спектаклях беларускія акцёры даказалі сваё права на выдатны ролі ў беларускіх фільмах. І даволі прыбыдліцца. Трэба толькі так арганізаваць іх работу ў кіно, каб яны не пераходзілі творчай дзейнасці тэатраў, што было да апошняга часу.

Вельмі многа неадкладных задач мае беларуская кінематаграфія. Для вырашэння іх спатрэбіцца каронны пералом ва ўсёй дзейнасці студыі, яе адміністрацыі, нага і мастацкага кіраўніцтва.

ПРОЛЕТАРЫ УСІХ КРАІН, ЕДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАВЛЕННЯ САЗУА ПІСЬМЕННІКАУ БССР

№ 39 (106) Субота, 22 верасня 1956 года Цана 40 кап.

ЗАПЛАНАВАНЫЯ ПРЫБЫТКІ І НЕПАДЛІЧАНЫЯ СТРАТЫ

Пастарыны рашэнні XX з'езду КПСС, якія паставілі перад савецкім народам вялікія задачы па ўдзельнай народнай гаспадарцы, з'явіліся новым этапам творчага развіцця марксізма-лэнінізма, важнейшай падзеяй грамадскага жыцця. Пераацэнка і перагляд многіх момантаў гісторыі, працы некаторых грамадскіх дзеячоў і літаратурнай спадчыны, барацьба супраць дагматызма, спрощэння і прамітыўнага падыходу адкрылі новыя шляхі для сапраўднага творчага ўдзельна ў ідэалагічным фронце і развіцця нацыянальнай культуры.

Пераглядаючы сёння газеты, часопісы і кнігі, выданыя ў перыяд росквіту культуры асобы, пераконаешся, колькі марна страчана паперы і творчага запалу на рытарычную і дагматычную макулатуру, як аб'яднае тэматыка нашых выданых, якія пераходзілі сталі на дароце праўдывага, смелага і наватарскага твора. Цяпер, асабліва стала відавочна, што трэба выдаць шмат новых кніг, каб выправіць тыя аднабаковыя і спрощаныя погляды і ўяўленні, якія азнайшлі месца ў гісторыі, філасофіі, літаратуразнаўстве і іншых грамадскіх навуках, многія пераважыць з забытай спадчыны і з мэтай асвеці ўсёго лініі і ўставадзі ў лепшыя творы мастацкай літаратуры. Тут як ніколі патрэбны належная аператывнасць і арганізуючая роля выдательства.

Пакуль што ў Дзяржаўным выдательстве БССР не спыняюцца даць чытачу цікавы і разнастайны літаратуры. Выходзячы з чыста камерцыйных меркаванняў, выдательства ў гэтым годзе выпусцілі на рускай мове «Кансуло» (2 тамы), «Тры мушкетёры», «Чырвоны і чорны», «Выхаванне пацупілаў», «Кірмах фанавары» (2 тамы). На выданне гэтых кніг стотысячным тыражом выдаткавана асноўная колькасць паперы выдательства.

Мы не супраць выпуску Дзяржаўным выдательством БССР твораў класікаў савецкай літаратуры (дарачы, выпущаных і іншымі выдательствамі). Але мы супраць такога становішча, што ўстанова, закліканая развіваць і ўбагачаць нацыянальную літаратуру і культуру, цэртаваецца ў камерцыйнае прапрыетарства, у дзейнасці якога пераважаюць фінансавыя меркаванні.

Атрымалася, што навінікі беларускай савецкай літаратуры і яе класічныя спадчына сталі некім невылічым «здадкам» да «хаданых» кніг. У той-жа час тыраж арыгінальных беларускіх выданых увесь час зніжаецца. Большасць працізных твораў выдательства цяпер толькі пацітычным тыражом, а тыраж пацітычных зборнікаў «спуцісца» нават да 2.000 экзэмпляраў.

Такая тыражная «спалітка» распаўсюджаецца не толькі на пісьменніцка малодшага пакалення. Яўна заніжаным тыражом выдодана на рэзную мову нават творы класікаў беларускай літаратуры. У мінулым годзе была выдодана дзесяцітысячным тыражом трылогія Я. Коласа «На роставях». Калі ўлічыць, што «У палескай глушыні» і «У гмбні Палесся» зменшаны ў новай аўтарскай рэдакцыі, а трылогія трылогія выдодана ўпершыню і, тое, што трылогія вывучаецца ў сярэдняй школе, падвучылішчах і пелістытутах, дык становіцца вядоўным заніжаны тыраж. З'яўляе і тая акадэмічная выдодана не запаміналі перавыданне на роднай мове трылогіі Я. Коласа. Праўда, ў Дзяржаўным выдательстве БССР рыхтуюцца масавае выданне гэтай кнігі на рускай мове. Можна ўявіць рэдакцыя, што з трылогіяй выдодана беларускага пісьменніка пазнаёміцца рускі чытач. Але трэба катэгарычна прычыніць супраць такога становішча, калі беларускі школьнік з-за адсутнасці кнігі на роднай мове (у многіх школьных і раённых бібліятэках, не кажуць пра сельскія, трылогія «На роставях» не трапіла) будзе вучыцца яе не ў арыгінале, а ў перададзі.

Лічце меншым тыражом (5.000 экз.) выдоданы ў Вучэбна-педагагічным выдательстве «Трапеца пакалення» і «Салавей». Паўстае пытанне: ці можна зрабіць так, каб выконваліся і фінансавыя планы выдательства і выдодалася больш арыгінальнай літаратуры? На нашу думку, гэта было-б магчыма, калі-б ў Дзяржаўным выдательстве БССР і Міністэрстве культуры БССР праўдывалі больш аператывнасці і зацікаўленасці да чытача і яго патраб.

У той час, калі выдодваюцца паперы на перавыданні кніг, якія выпускаюцца адначасова іншымі стацічнымі і абласнымі выдательствамі (дарачы, «Бансуло» выдодана масавым тыражом у Маскве на ленына паперы і ў лепшым афармленні) і хутка «затарваць» кніжны прылаўкі, беларускі чытач не можа атрымаць многіх патрэбных яму кніг.

У нас няма поўнага абору твораў ні аднаго беларускага пісьменніка, нават твораў Які Купалы і Якуба Коласа.

Здароўча часам парадаскальняны рачы: цікавая і самабытная апавесць-казка З. Бядулі «Сірабарная табакерка» двойчы выдодана на рускай мове («Зібранное», Дзяржлітвыдат, 1953 г.; «Зібранное», Дзяржлітвыдат літаратуры, 1956 г.), выдодана на літоўскай мове, а на беларускай мове асобнай кнігай яшчэ не выдодвалася!

Колькі разоў узнімалася ў друку пытанне аб выданні фальклорных зборнікаў з багатай скарыніцы вуснай творчасці беларускага народа! Пакуль што выдоданы масавым тыражом толькі зборнік беларускіх народных казак «Каток — залаты добок».

А калі-ж выдодавецца мяркуе закончыць выданне беларускіх песень, прысвае і прыказак, сабраных выдатным знаўцам фальклора Р. Шырмай? Мінула 9 год, як з'явіўся ў свет першы том. Дзе-ж наступныя тамы? У народнай прыказцы гавораць, што абланыта тры галы чакаюць. Калі-б выдодавецца трымаля хатя-б гэтай меркі, дык і то былі выдоданы ўжо два астатнія тамы, прынялі да друку, як гэта значылася ў прамове да першага тома, яшчэ ў 1947 годзе.

Таварышам, якія «замароўлі» выданне гэтых фальклорных зборнікаў, хочацца пачуць, што Е. Раманаву было куды лягчэй пераканаць губернскае чыноўніцтва ў каштоўнасці сваёй працы, чым сёння Р. Шырма — нашых выдодцаў.

Маскоўскія выдательства ўжо сабета даць чытачу кнігі Б. Ісенекага, М. Калычова, І. Вабеля, П. Васільева, В. Кірэна, І. Катаева і іншых пісьменнікаў. Чаму-ж наша выдодавецтва прыяўе непаваротлівае і на шматгаўнай інерцыі даўноўна націраюцца да выдання твораў беларускіх пісьменнікаў, якіх былі несаўдэжана выкарслены з гісторыі савецкай літаратуры? У вытворчасці пакуль што знаходзяцца толькі выбраныя вершы У. Хадыкі і роман Р. Муранкі «Смія». У планах на бліжэйшыя гады значацца творы Г. Гартыга і П. Галавача, зборнікі вершаў А. Александровіча, М. Хвядаровіча, А. Знонака, З. Асталецкі, апалявані А. Палычубскага, неупамянуканы роман С. Баранавы «Як усходзіла сонца». Ніяк яшчэ ў плане многіх іншых цікавых твораў беларускай літаратуры, якіх заслужаюць перавыданні.

А ці негды было-б, устрымаўшыся з выданнем, скажам, «Трох мушкетёраў», ужо ў 1956 годзе выдодзіць кнігі пісьменнікаў, якіх вярнуліся да творчай працы, і належным чынам ушанаваць памяць тых сумленных дзеячоў савецкай літаратуры, якіх рааблітавалі маскоўцы?

Нашу сталяўна наведваюць замежныя турэмнікі дэлегацыі з розных краін свету, прыязджаюць госці з брацкіх рэспублік. З ікой прыменнасцю кожны набыў-бы для знаёмыства з Мінскам і рэспублікай зместоўны дэведнік з нарысам гістарычнага мінулага і сучаснага стану народнай гаспадаркі, апісаннем архітэктурных помнікаў, выдатных мясцін і гарадоў Беларусі. Наўжо цяпер, калі мы маем выдатны атрад вучоных, пісьменнікаў і журналістаў, негды выдодзіць дэведнік пра Мінск, вяртаючы літаратуру пра абласныя цэнтры і старажытныя беларускія гарады Полацк, Тураў, Пінск, Новагрудак, Слаіні, Слуцк і іншыя?

Ніяк ў нас папулярныя кнігі і брашуры пра выдатных смяю беларускага народа Г. Скарыну і К. Каліноўскага, мада выдодана кнігі пра рэвалюцыйных дзеячоў і партызанскіх герояў. У гэтай справе не шкодзіла-б нашаму выдательству пераняць добры вопыт польскіх выдательстваў, дзе выходзіць многа краязнаўчых, літаратурна-кратычных і жемурнай літаратуры, дзе выдодана ў мінулым годзе нават вялікая манаграфія Віктара Кардзівіча «Касцюк Каліноўскі». Хіба ў нас негды было-б валадзіць выданне, побач з запіскамі партызанскіх камандзіраў, успамінамі ўдзельнікаў рэвалюцыі 1905—1907 гадоў, Вялікага Кастрычніка, грамадзянскай вайны, выдатных артыстаў, знатных дзеячоў?

Не адчуваецца належнай аператывнасці і вынаходлівасці, смелых пошукаў, каб выдодзіць такую арыгінальную літаратуру, якая карысталася-б попытам чытача і не патрабавала-б вялікіх выдодкаў выдаткаў. Чаму не падрыхтаваць тэматычны зборнік, скажам, «Беларускія пісьменнікі аб роднай мове і пазітычным мастацтве», «Выдатныя рускія дзеянні аб Беларусі», «Беларуская сатыра», выкарстаўшы сатыру сярэдняй в. Багушчыча, А. Абуховіча, К. Катаца, А. Паўловіча, Яўхіма Ш. і савецкіх пісьменнікаў?

Лічце горш справа з выданнем арыгінальнай літаратуры ў Вучэбна-педагагічным выдательстве БССР. Звадалася-б, какому, як не гэтаму выдательству, пазнаёміцца, каб на ўсёх школьных бібліятэках была неабходная колькасць тэкстаў праграмных твораў. Між тым Вучэбна-педагагічнае выдодавецтва мада клопаціцца аб іх папуляцыі. У плане на 1956 год значацца ўсёго звы кнігі Я. Коласа «Прыгоды Міхася» і «Апаляванні» і выбраныя творы П. Панчанкі. З навінак толькі адна кніга: біяграфічная апавесць З. Бандарынай «Ой, рана на Івана» (пра Я. Купалю).

Мада радаснага і сучаснальнага ў гэтым сенсе і ў планах на 1957 год. Тут заплававаны зборнік вершаў Я. Купалы для дзцей, паэма Я. Коласа «Рыбакова хата», роман К. Чорнага «Бялькішчына», апаляванні З. Бядулі, выбраныя творы Дуліна-Марцінкевіча. Усе перавыданні і ні адной новай кнігі беларускіх пісьменнікаў!

Негды праціць і міма такога даўнага факту, калі ў выдодавецтве плануецца тры зборнікі народных казак, але срод іх няма кнігі беларускіх казак.

Вучэбна-педагагічнае выдодавецтва, вядома, заклікана перш за ўсё выдодзіць падручнікі і метадычную літаратуру. Але мада выдодзіць тут неабходны арыгінальны запамінальнік для настаяўнікаў выдодавецтва беларускай мовы і літаратуры. У гэтым годзе выдодана было толькі «Метадыка літаратурына чытанія» І. Счаснага, у друку знаходзіцца «Нарысы па гісторыі беларускай літаратуры» і рыхтуюцца кнігі С. Майхровіча «Нарысы беларускай літаратуры XIX стагоддзя». Мада, вельмі мада! А калі ўлічыць, што падручнікі па беларускай літаратуры для 8—10 класаў устарэлі, не адпавядаюць праграмам, маюць фактычным пелікладнасці і ў аб'едным выглядзе падаюць літаратурны працэс, дык становіцца відавочным, наколькі патрэбна выданне дапаможнай крытычнай літаратуры. А хіба негды, не чакаючы, пакуль будучы выдоданы новыя падручнікі па беларускай літаратуры для сярэдняй школы (невадома, ці будучы яны выдоданы да наступнага навучальнага года), падрыхтаваць і выдодзіць тэматычны зборнік лепшых крытычных артыкулаў па гісторыі беларускай савецкай літаратуры з ліку тых, якіх з'яўляюцца ў друку.

Мада і малым тыражам выдодзіць тут і метадычная літаратура. Негды знаіць і кнігарны Мінска падручніка на беларускай мове для падвучылішчаў. Затое не скліпціць выдодавецтва на тыражы перавыданні кнігі Л. Бусянара, Майн-Рыда, Р. Стывенсана, Ф. Купера і А. Дюма. Вельмі характэрна, што на выданне кнігі «Капітан Сарві-галава» будзе выдаткавана стоцік паперы, колькі на ўсё беларускі мастацкі творы разам узятая!

Усе тлумачэнні такіх адносін да выдодання арыгінальнай кнігі звязаны з зводзіцца да таго, што нібыта кнігадзейны арганізаванні сабета рэалізуюць беларускую літаратуру. Да такога «стамачэня» прывыклі, пагадзіліся з ім, і яно стала асноўным аргументам пры складанні выдодкаў панаў.

У нас ёсць творы, якімі ганарыцца наша літаратура і якія заваявалі любоў і прызнанне шматлікага савецкага чытача. Таму з усёй сур'ёзнасцю, нарэшце, трэба гаварыць аб правах пагадзітых і нігілістычных адносін да нашай літаратуры.

Врху больш год засталася да 40-годдзя Кастрычніка — гэтай змяняльнай даты ў жыцці савецкага народа. Даць чытачу цікавую і разнастайную кнігу пра савецкага чалавека, яго справы, веліконы шлях барацьбы і перамог, вялікую дружбу народаў — першачарговаа задача выдодавецтва.

С. АЛЕКСАНДРОВІЧ.

За твдзень

Пасяджэнне секцыі паэзіі

Адбылося пасяджэнне секцыі паэзіі Саюза пісьменнікаў БССР, на якім абмяркоўвалася пытанне падрыхтоўкі да рэспубліканскага фестывалю моладзі. Гаварылася, што А. Астрэйка, М. Калачынін, А. Русак, А. Асталецкі і іншыя працуюць над тэкстамі песень, прысвечаных фестывалю.

І разам з тым нямногія з іх твораў у садружнасці з кампазітарамі. Выступаючы П. Панчанка, М. Лужанін і другія казалі, што кампазітары часам ухляюцца ад сумесных творчых сустрэч і абмеркаванняў. Аб гэтым сведчыць той факт, што на пасяджэнне ні хто з іх не з'явіўся, хатя ў Саюзе кампазітараў вельмі пра абмеркаванні і кампазітары запрашаліся на яго. Было вырашана правесці ў кастрычніку сумесную сустрэчу паэтаў і кампазітараў.

Фестываль моладзі

У Барысаве адбыўся другі гарадскі фестываль моладзі. Увесь дзень на вуліцах горада, у парках, скверах, на стадыёне звінелі песні, ігралі аркестры.

Удзельнікі фестывалю прадэманстравалі свае дасягненні ў спорце, выступілі з разнастайнай праграмай мастацкай самадзейнасці. Цікавымі былі выступленні калектыўна мастацкай самадзейнасці гарадскага Дома культуры, фанера-папалавага камбіната, фабрыкі імя Молатава, завода «Чырвоны металіст», гарадскага Дома піонеру.

Са сродны дзеткамі кіноагартра прагучалі ў гэты дзень песні самадзейнага кампазітара-рабочага фабрыкі піпіна І. Барсукова на словы пачынаючых паэтаў Я. Лукоўскага і М. Малчанава. Адабрэнне ўдзельнікаў фестывалю выклікала таксама «Барысавская полка», якую выконвала танцавальная група Дома культуры.

Л. РАЕУСКАЯ.

Вусны альманах

Цікавую форму работы з чытачамі знайшлі работнікі Мінскай бібліятэкі імя Горькага. Яны арганізавалі выпуск вуснага альманаха «Навіны жшца», які знаёміць чытача з навінкамі беларускай літаратуры і маст

ТРЫБУНА ПІСЬМЕННІКА

Далей ад торных дарог!

Алесь КУЧАР.

Новы роман Івана Шамкіна «Крыніцы» вынікае актывізму рэалізму крэмляў. Дзець толькі часопіс «Полымя» спочывае друкаваць роман, як аб ім з'явіліся артыкулы А. Аламоніча — «Крыніцы» б'юць з глыбіні, Я. Гершона — «Герой і народ», Д. Палітыкі — «Не звужаць творчарэзю». Усё гэта, у пэўным сэнсе, станоўчы з'ява і сведчыць аб тым, што наша крытыка стала больш аператыўна адкажыцца на новыя з'явы літаратуры. Але, нагадаем, на больш чым свецэрным вопіску крэмляў на роман «Крыніцы», у выказваннях ацэнкаў пэўна несаздоленаць як асобнымі выказаннямі, так і агульнай канцэпцыяй твору.

Зусім іншак, як сведчаць аб гэтым паказушы тым жа, праца, не шматлікіх фактаў, роман І. Шамкіна сустракае пачацом — дама прыхільна і з вялікай цікавасцю. У гэтым сэнсе «Крыніцы» не выключэнне. Амаль такі-ж дзе сустракае твор Шамкіна. А пры з'яўленні першага яго романа «Гамбокая палыня» разыходжанне паміж аператыўна крэмляў і чытацкай была яшчэ большым. Канстатуючы гэты факт, я не хачу, аднак, сказаць, што ў ацэнцы твору І. Шамкіна праца заўсёды не на баку крэмляў. Зусім не. Да таго-ж, калі-б задача крэмляў была толькі ў тым, каб механічна паўтараць ці ўважліваць, што гаворыць аб творы чытач, тады-б можна было абмясціцца і без крэмляў. А вось зразумець, чым таўмачэння гэтыя разыходжанне ў ацэнцы твору паміж чытачом і крэмляў, — наш абавязак.

Мінула крыху больш за пяць год, як Шамкіна надрукаваў свой першы роман. Усё ад іх з'явіўся роман «У добры час», і нарэшце, «Крыніцы». У той-жа час пісьменнік выдасць некалькі аб'ёмнага апазданні. Творчая актывізацыя маладога пісьменніка не ідзе на шкоду якасці яго твору. Ён усё час уладкаваўся майстэрства, апазданне складаным мастацтвам кампазіцыі валагава іпнчэга на-затна.

Першы роман Шамкіна «Гамбокая палыня» напісаны на гарадскіх сценах Валоды Аічынскай вайны. Чытач быў ухваляваць паказам сілы народа, які паўстаў на абарону бацькаўшчыны, працягваў жыццё прасцей самі калгасніка Мясюкава. Ён палюбіў такіх герояў, як стары Мясюка, яго дачка Таіла, Яна Лубін, Люба. І гэта нагадаваць на тое, што роман не быў вытрыманым да канца ў рэалістычнай манеры, што ў другой палавіне аўтар пачаў збівацца на дэкадэнт, а вобразам сталі больш павяржлівымі, падары партызан часамі падаваць лёгкую прыгоду. Ды і мова пісьменніка — сухавата, а вялікай колькасцю ванільнарыммаў — не адзінак твору. Аднак роман м'як вылікі поспех. Тысячы і тысячы чытачоў за-заву малады пісьменнік на ўсёх рэспубліках Савецкага Саюза. Як гэта адстаўмаччыні імя тут суіраўчаністы? Думаю, што растлумачыць можна і патрону, хопць гэта і не так лёгка. У мяне асабіста склаўся гамбокае перадаванне, што майстэрства ўладжання на чытача, на яго сэрца і пачуцці — гэта мастацтва майстэрства, калі менавіта ў гэтым аўтар не патраўвае дрынным густам чытача. А І. Шамкіна гэтага амаль ніколі не бы-вала. Сакрэт любіць, якую заваяваў першы твор яго ў чытача, у тым, што аўтар выбраў аб'ектам паказу тыповую сітуацыю славян, думі і настроі якой былі вразумелы і баівакі для многіх людзей, што перажылі вайну. Ён пранікнёна вразуміў сутнасць патрыятычнага подзвігу савецкага народа, назваўшы яго «Гамбокая палыня». Пісьменнік змог паказаць карціны жыцця праз многа праўдзівых ідэ-лаў, побыт. Яго твор быў вераваным на лепшым вымярэнні — сорцы чытача. Першы твор Шамкіна, як дарчым, і па-ступна, не склаўся, крэмляў сентымен-тальна, а, гадоўна, праўдзівым, а гэта заўсёды цінны чытач. Трэба яшчэ да-даць, што пісьменнік добра валодае кампазіцыяй. Творы яго аграбны, нераспа-нутыя і нескамечаныя. Кампазіцыя іх дае магчымасць дарові поўна разгарнуць усё вобразы і завяршыць усё тэзіс. Бесць ў нас, у Беларусі, творы аб Аічынскай вайне былі глыбока на думцы і вобра-зах, чым роман Шамкіна, напісаны добрай, сакраўітай мовай, але яны не сталі вельмі любімымі ў чытача з-за іх кампазіцыяй рыхласці, залішне вялікай увагі да асобных дэталей, карцін.

Роман «У добры час», які з'явіўся ўсё ад таго, што і першы роман, — таму патрыятычна народна, але ў новых, мірных умовах. Аднак асобныя каларытныя вобра-зы рамана «У добры час», такіх, як Максім Лескавец, Лазынін, Маша, не ўзру-шталі нас па-спраўдзіму, бо пісьменнік не быў сканана ўсё праўда аб цяж-каспях у жыцці калгаснай вёскі; ён ім-жывае знайсці аргументы прычыны для вытлумачэння гэтых цяжкасцей.

Апошні роман «Крыніцы» на дэб-ліні ўважліва прачытаць, безумоўна, стаць вышэй за дзве папярэднія кнігі.

У артыкулах, прысвечаных твору, аўтары не зусім выразна акрэсліваюць асноўную яго ідэю. У А. Аламоніча яна толькі названа ў загалоўку артыкула, Я. Гершона не спыняюцца на ёй. Д. Палі-тыка, даючы цікавы аналіз вобраза Ле-машэвіча, сцільны бачыць у романе шмат праблем, у тым ліку педагогічна-выхаваль-ную. Мне здаецца, што ў аснове «Кры-ніцы» — не педагогічна-выхавальная ідэ-я. Думка пісьменніка гамбока актывізацыя і правільна; дзякуючы выкрывіццям партызан школьна з'явіўся культ асобы, у апошні першы ў жыцці нашай Радзімы, які на-скрамын вядлікі падзеямі, забілі новая «Крыніцы» народнай ініцыятывы. Аўтар паказвае, як людзі, што гамбока актыві-зуюць патрабы народа, прыходзяць на аме-ну дэмагогам, якія даўно адарваліся ад та, кітрым фронтэрам і бабаванам.

Малай частцы рамана ёсць такая-ж большасць і асабліва каментарыяў, дзе на праваў дэмагога падзеі пераўтвараюць, прыхо-дзяць яшчэ аўтарства імям Лемашэвіч.

Вельмі цікава захарта на пераўтвара-чэцкім — Чаму вы не выніпае кааператр з дзець?

Таму іх піць паруміць іспраці адмералі 200 кілоўм убачыў там Ле-добра паказвае тую

Дэкарацыйная ваза ля тэатра оперы і балету ў Мінску. Фото Ул. Крука.

Да прыезду польскіх артыстаў

У Мінск прыязджаюць вядомыя артысты Польскай Народнай Рэспублікі — інструмен-тальнае трыё Вількамскіх. Кожны з яго уздзяльчыкаў — таленавіты і вядомы дэлега-та з межамі Польскай музыкант. Старэйшы з іх — піяністка Марыя Вількамска і яе брат вядомы Казімір з'яўляюцца пра-фесарамі вышэйшых музычных школ у Ло-дзі, Варшаве і Гданьску.

Апрача шырокай выхавальна-педа-гагічнай дзейнасці, яны праводзяць вя-лікую музычна-грамадскую працу, а Казі-мір Вількамскі выступае яшчэ як дырыжор і кампазітар.

Цікава адзначыць, што сваю музычную адукацыю малады Казімір расказаў у Мас-коўскай кансерватарыі, дзе яго бачыў у свой час білы педагогам. Маладога сестра Ванда — пудобна скрыпачка. У канцэрт-нае трыё артыстаў, якія Беларуская філар-монія наладжвае 29 і 30 верасня (у памян-шанай клубы імя Дзержынскага), можна бу-ць і з іх пачаць пачаць, такія выдатныя творы сусветнай музычнай класікі, як тры-ё «Памініць вялікага артыста» Чайкоўскага, трыё (соль-міра), а таксама санату для вялікай і фартэпіяно Шапана, фартэпія-на трыё Бетховена, Брамса і Раўела.

Трэба спадзявацца, што гастрол поль-скіх музыкантаў прыняць увагу нашага слухача.

Я. ЦІКОЦКІ,
народны артыст СССР.

Жыццёва важныя пытанні

З вялікім задавальненнем прачытаў я ў газеце «Літаратура і мастацтва» арты-кул пісьменніка Ігната Дуброўскага «Пра кашу і пашу». У ім закрануты вельмі важныя пытанні калгаснага жыцця, якія да гэтага часу застаюцца невырашанымі толькі з-за таго, што ў раззе месц усё яшчэ жывуць стара, аўдажыныя кі-раўніцтва сельскай гаспадарчай. У жы-цці нашага калгаса ёсць таксама няма-ла аналагічных прыкладаў.

З кожным годам расце і мацее гра-мадская гаспадарка арцелі, павышаюцца матэрыяльны і культурны ўзровень кал-гаснікаў. У нас амаль няма такіх чэ-рняў арцелі, якія-б не прымалі актыўнага ўдзелу ў грамадскай працы. Калгаснікі ўжо і не думалі пра тое, каб як-небудзь пайсці на пачобны заробкі. Наадварот, многія былі членамі арцелі вяртаюцца з горада ў вёску. Сёння ў наш калгас вырадуваўся больш за 40 такіх сем'яў.

Але ўсё-ж і ў нашай рабоце не ўсё ідзе гладка, як трэба. У артыкуле І. Дуб-роўскага закранута надзвычайнае пытанне аб планаванні. Спраўдзіў, у нас яшчэ б'ю-ліма фактаў шаруанні прычыну са-вабоднага планавання. Вядома, што агра-рамныя і абшчынныя арганізацыі дас-лаюць дадатковыя. Напрыклад, зыхо-дзячы са сваіх магчымасцей, мы запла-валі пасевы ў гэтым годзе 80 гектараў цукровых буркоў і 150 гектараў куку-рузы. Але пасев таго, як саба ў гэтых кукурузы была даўно закончана, Гродзен-ская МТС даслала нам дадатковы план. Нас абавязалі павялічыць пасевы цу-кровых буркоў на пяць і кукурузы — на 50 гектараў. У гэты першы ў арцелі не было добра падрыхтаваных зямель. Таму давялося цукровыя буркі і кукурузу пасевы на наўтоенных глебах.

Вельмі істотным з'яўляецца пытанне аб апаратах. У нас, як правіла, абшчынныя а-рганізацыі разлічваюць паці, заняты пад папай і лубін, як другародныя. У выніку калгасныя вымушаны сеець жыта на зя-нятых палках. Такім чынам, нас свядома пштурхваю на парушэнне агра-тэхнікі. Многія-ж калгасы не паспяваюць у час апрацоўкі і ўважліва глебу, спазняюцца да саўбы, а гэта сур'ёзна адбіваецца на ўраджайнасці азімых культур. Прываду прыклады з практыкі нашага калгаса: з плошчы 180 гектараў, дзе жыта было па-сеяна на чыстым палы і лубіне, мы ў гэтым годзе сабралі ад 19 да 22 цэнтнераў

збожжа з гектара. З тых-жа участкаў, дзе сеець правільна на занятых палках, атрымалі толькі на сям-восьм цэнтнераў з гектара. Прычым плошча жыта, пасеяна на занятых палках, была невяліка — 400 гектараў! Значыць, калгас неабходна калі пяць тысяч цэнтнераў збожжа.

Мы пераканаліся на ўласным вопыце, што чыстыя палы і лубін з'яўляюцца рашаючай умовай павышэння ўраджайнас-ці і валавых абораў збожжа і ў той-жа час лепшым спосабам ліквідацыі засме-чанаці палы.

Ва ўмовах заходніх абласцей Беларусі вельмі выгадна сеець для кармавых мет салодкі лубін. Выгада гэтай з тым, што ён можа выдатна расці на любых глебах, на-ват і на дрэнных. Апрача таго, ён зусім не патрабуе паспяласцёў апрацоўкі. Пры разумным планаванні плошчы пасе-ваў лубіна вельмі важнай кармавай культуры можна было-б значна павялічыць, нават магчыма, за лік пэўнай плошчы куку-рузы. Гэта, вядома, не значыць, што мы ўвогуле супраць кукурузы. Нашы кал-гаснікі на практычным пераканаліся ў вя-лікай карысці гэтай пашоўнай культуры. Але вялікая плошча пасеваў кукурузы па-трабуе значных сіл і срэдкаў. А на-ма-жэ ў гэтай справе амаль зусім не запампаваць МТС. Усе пасевы дэводзіцы апрацоўваць выключна сваімі сіламі. Таму і атрымлі-ваецца толькі «паша», а не «капаш».

Сёння наш калгас для падрыхтоўкі жывё-лы выкарыстаў рознастайную заліўную масу. Стараўна правяралы спажываю каштоўнасць кармоў, мы пераканаліся, што заліўна маса салодкага лубіна больш павышае надой малака, чым кукуруза. Пры скармліванні салодкага лубіна пэ-ўная група кароў дала тысячку літраў малака ў суткі. Але пасля таго, як мы пачалі выдаліць заліўную масу кукурузы, надой малака гэтай-жа групы кароў зні-зіўся да 750 літраў. Вось чаму мы думаем над тым, каб пашырць пасевы салодкага лубіна.

Паспяхова правядзенне важнейшых сельскагаспадарчых работ перадавае і адсутнасць запасных дэталей да жылара, маладарна. Спадзяючыся толькі на кам-байны, Міністэрства сельскай гаспадары знало маладарна і сэрвіснага выпуску. Таму абсалот збожжа дэводзіцы м'яжаў зацягваць да з'явы, а гэта ў сваю чаргу прыводзіць да вялікіх страт.

К. КАВАЛЬЧУК,
старшыня калгаса імя Панамарэні Гродзенскага раёна.

Выстаўка сатырычнай графікі

У фойе мінскага кіноатэра «Перамога» адкрыта выстаўка сатыры і гумору беларускіх мастакоў. Прадстаўлена больш дзюхсот малюнкаў дзясці артыстаў, якія сістэматычна друкуюцца на старонках «Вожжы».

Выстаўка паказала, што калектыў ма-лодзкіх «Вожжы» павыў прафесіянальным узровень сваіх работ. Больш дасціпным стаў гумар, астраўішай сатыра. Многія работы А. Волкава зроблены спраўдзі па-майстэрску, у асабліваці карыкатура

на старшыню калгаса, які не хоча сеець кукурузу, малаюк пра «гаражы папу на будаўніцтве пра халодным кіраўніцтве» і інш.

Малюнік В. Ціхановіча зроблены ў са-мастойнай манеры. Мастак аднолькава ўдала адлюстроўвае розныя тэмы — ці то бытавыя, палітычныя, ці міжнарод-ныя. Да прыкладу можна прывесці такія малюнкы, як «Усаякі гародніне — свой час», «Малодзёўка», «Не забіўшы звера, не дзясці шкуру». З вялікім настроем выкаваны ма-люнак «Фермер».

Шкаўмы карыкатурыстам з'яўляюцца Е. Ганкіна. На выстаўцы яго работы прад-стаўлены не ў такой колькасці, як іншых аўтараў, але тым не менш яны запамі-наюцца. Падогу спыняюцца наведальні-кі ля такіх малюнкаў, як «Ілліяна дру-жба народаў кідае ў холад, ворагаў міру», «Хто прагне волю атрымаць, тых лацу-тамі не скаваць», «Архіфетэка гультая».

Малюнік С. Раманава на першы погляд з'яўляюцца маларыкатурычнымі. Але гэта толькі вонкавае ўражанне. Раманаў — до-бры рысавальнік і свае работы надзе-лае сапраўдым унутраным зместам, на-дзяючы ім перакананасць і неаўмыснай «каркаструктура», а сажэтынай вы-раўнасцю. Па-майстэрску ім выкаваны ма-люнак «Мары дарожніца», «Май ідзе» і ін-шыя.

Многа год працуе ў галіне карыкатуры С. Паўлюскі. Яго апошнія работы свед-чаць аб творчым росце мастака. Добра залучаны і ўдала выкаваны малюнік з сэрэй «Амбулаторыя Вожжы»; «Бюра-крат на прэме», «Не пашанавала», «Не-беспечная хвароба». З іншых работ мо-жна назваць «Штурм батарэй».

Многа выдумкі ў карыкатурах М. Гурло.

Слайд, з такім удоём і ў кабінэ ўмесціцца!

Малюнак В. Ціхановіча.

Значны рост прыкметны ў карыкатурах Г. Грамыкі. Да яго лепшых работ адно-сіцца малюнік: «Якая бяспланаваць у Дзедзі Мароза», — масты пабудаваны, а дарогі засыпаны; «Да дырктывы... і пасля дырктывы»; і іншыя.

Параўнальна нядаўна прайшлі ў калек-тыў мастакоў «Вожжы» В. Швайко і А. Чуркі, але і яны ўжо зоблелі радзім работ зарэкамандавачы сабе здольнымі карыкатурыстамі.

В. ЖДАН.

Вясёлы спектакль

Песа «Дзімка-невідзімка» вядзліва. І хопь яна не зусім дасканала, аднак дае багаты матэрыял рэжысёру, мастаку і акцёрам. Спектакль, пастаў-лены на гэтай песе тэатрам юнага гледача, вызначаецца толькі лёгкасцю і натуральнасцю, якія так неабходны жанру на-дзяльч.

Цэнтральным вобразам у творы з'яўляецца хлопчык Дзімка. Артыстка І. Андрэава добра перадае асноўныя рысы свайго героя: дзіўную шчы-расць, незвычайную гарэ-ласць, лёгкадумнасць. Арты-стка ўдало паказвае са-мае гадоўнае і самае ва-жнае — Дзімка перасасноўвае свае ўчынкі.

Праўда, не ўсё яшчэ завер-шана ў вобразе І. напэўна, артыстка будзе далей пра-цаваць над ім. Хапелася-б, каб яна менш за ўсё імкнулася драматызаваць свайго героя. Хопць хлопчыка і сустракаюць няўдала, а імяніне да лёгка-га жыцця не прыносіць рад-ка. Ён не толькі засмучаеца і пакутуе. Ды па свайой натуре Дзімка не можа логі-чна сума-ваць, таму вельмі хутка пер-заклаюцца на другі настрой. Ён захапляецца незвычайным падзеямі і бурна праця-вае свае паўчкі. І калі І. Андрэ-ава ўдала больш поўна пера-дае ўсё гэта, дык вобраз на-будзе большым шматгран-насць і камедыйнасць.

Дзімку дапамагае зразумець аду працы яго старэйшы сіб-ра-дзясцікласнік Вася. Гэта ён знаходзіць для хлопчыка жадалую шапку-невідзімку, дае магчымасць паспрабаваць вышпывіць у класным журна-ле дубоку, прыдумвае незвы-

чыны карабель для Дзімкі і стваряе для яго такое жаму-жак у казачнай Васіліцы Пра-мудрай. І ў выніку ўсёго гэта-га Дзімка сам прыходзіць да правільных вывадаў.

Вася надзвычай пастычым і рухавым. Ён вялікі адуымішчык і штуркер. Але гэтыя яго яка-сці не заб'юць ўдала перада-е артыст А. Кашкер. Яму часам не халае тых рыс, якія так добра перадае асноўныя рысы свайго героя: дзіўную шчы-расць, незвычайную гарэ-ласць, лёгкадумнасць. Арты-стка ўдало паказвае са-мае гадоўнае і самае ва-жнае — Дзімка перасасноўвае свае ўчынкі.

Праўда, не ўсё яшчэ завер-шана ў вобразе І. напэўна, артыстка будзе далей пра-цаваць над ім. Хапелася-б, каб яна менш за ўсё імкнулася драматызаваць свайго героя. Хопць хлопчыка і сустракаюць няўдала, а імяніне да лёгка-га жыцця не прыносіць рад-ка. Ён не толькі засмучаеца і пакутуе. Ды па свайой натуре Дзімка не можа логі-чна сума-ваць, таму вельмі хутка пер-заклаюцца на другі настрой. Ён захапляецца незвычайным падзеямі і бурна праця-вае свае паўчкі. І калі І. Андрэ-ава ўдала больш поўна пера-дае ўсё гэта, дык вобраз на-будзе большым шматгран-насць і камедыйнасць.

атрымліваецца адробным, шырэм і нецвякім. Шчаслі-вым выключэннем у афармлен-ні з'яўляецца «спадубова кар-рабля» ў другім акце, дзе мастак не баіваўся яркіх, са-кавітых фарбаў для афарм-лення і касцюмаў.

Рэжысёр В. Папешні і ўсе выканаўцы шукваюць у спе-ктаклі яркай, дакладнай фар-мы і выразнага, не падобнага на іншыя пастаюўкі, аблічча, узаўважліва добра, але за-бытыя традыцыі.

Раней за самае значнае праўдзівое яркасці, з'яўляюцца крэмляў пахолаці рэжысёраў страшным словам — «фарма-лізм». Думачка, што наўрад-ці знойдзецца іпнер хто-небудзь, хто абвінавачвае тэатр у нежыццёвасці за тое, што на сцэне прафесар, не знай-шоўшы благага каўнака, на-дзявае на галаву каробку ад торта і хаванца ў шафу, а пасля па-заліўвае вытвара-чэцкіе і спявае. Умоўнасць. Так, умоўнасць, але яна апра-ўдана і жанрам і ходам па-дзей.

Не ўсё аднолькава ўдалося ў «Дзімка-невідзімка» мала-дому калектыву. Але куды больш важна тое, што тэатр у гэтай пастаюўцы знаходзіць многа новага.

Мы гаварым пра недахопы спектакля не таму, што ён слабы і нецвякі. Наадварот, глядач прымае яго прыхільна, усё час уважліва сочыць за падзеямі. Хателася-б, каб той-жа доўры пачатак, які з'яўляецца гэтай пастаюўкай, зрабіў уплыў на наступныя работы калектыву.

А. САБАЛЕРСКІ.

„Кнігі няма...”

АДКРЫТЫ ЛІСТ ДА РАБОТНІКАў КНИГАГАНДЛЮ

Надаўна па радыё перадавалі маё апавяданне «Дакументальная рэвізія». Пасля перадачы ў радыёкамітэт пазавалі слухачы. Яны пытаюцца, ці надрукавана гэтае апавяданне, а калі ёсць кніжка, то дзе я ёсць. Галоўнаму бухгалтару ДТСААФ спадбалася, што ён пачуў апавяданне пра бухгалтарскую прафесію.

— Праблема, калі ласка, дзе можна самому прачытаць гэтае апавяданне? Натуральна, што работнікі радыёкамітэта адрасавалі слухачоў у кніжныя магазіны.

Праз пару дзён у радыёкамітэт зноў пазавалі слухачы: — Кнігі ў магазінах няма. Можна, вы педкаладна скажаце?

Нахай прабачаць мне чытачы, што я займаюся гаворкаю пра сваю кніжку. Гэтая справа — не асабістага значэння. Не можа быць, каб кнігі не было ў магазінах! Яна ж толькі надаўна выйшла з друку! І я сам пайшоў у магазін.

— Лайце мне, калі ласка, кніжку Янкі Скрыгана «Апавяданні», — папрасіў я ў прадаўшчыцы кніжкі магазіна № 11, што на рагу вуліц Ангельска і Барна Марска. За прылаўкам стаяў даўнячым.

— Такой кніжкі ў нас няма, — вельмі лутка адказала адна мімаходца. — Напраўда, — сказаў я. — Вуш-жа яна стаяць на паліцы, і паказваў рукою, дзе, у якім месцы яе шукаць.

— Ах так? — нават без здзіўлення сказала прадаўшчыца. — Калі ласка.

Я пайшоў на іншы магазін, па кісяках «Саюздруку». Вядзі што ўсёды сустракаў такую-ж рабіню. У некаторых магазінах я спрабаваў не бачыць кнігі, у некаторых яна была. Але прадаўцы не адрознілі і сказала, што яна ў ёсць.

Ва ўсіх кніжных магазінах звычайна, ёсць вяртаны кніжныя навіны, а ў кісяках кнігі выстаўляюць за шло вокнаў, каб чытаць, не пачытачыся, мо ўбачыць усё новае. Сваю кніжку ў вітрыне я ўбачыў толькі ў Цэнтральнай кнігарні ў кісяку «Саюздруку» каля Поштаўніцкага інстытута.

Натрэба я зайшоў у магазін № 5, што па Наміе.

— Такой кнігі да нас нават не паступала, — адказала спакройна прадаўшчыца. — Што-ж — можа быць.

Але, угадваючыся ў паліцы, я такі ўбачыў яе. Праўда, я пачаў яе толькі таму, што добра ведаў і яе памер, і яе вокладку. Заціснутая між іншымі, яна спакройна стаяла, прыкрытая разгорнутай вокладкай іншай кнігі. Я паказаў яе прадаўшчыцы і заўважыў, што яна вельмі дражна ведае сваю гаспадарку. Як-жа можна так прадаваць кнігі?

— Так, вядома, не ўсё-ж можна запомніць. Там больш, што... нам-бы трэба было адрозна сказаць, што вы просіце кніжку на беларускай мове...

Значыць, трэба яшчэ ўмець запытацца... Маё падарожжа па магазінах было вельмі сумным. Кнігі ёсць, але іх не ўмеюць прадаваць. Прамы тэрміновы чытач кнігі не знойдзе. Накупіць запятаецца, яму механічна аддадуць «няма», і ён пойдзе. А пасля кнігагандляў сваёй дадзенай звесткі ў вышэйшыя ўстановы, што беларуская кніга не ідзе, што яна не мае пакупнікоў.

Таварышы з кнігагандлю! Наўжо вы не любіце ні кнігі, ні свае справы? Не паважаеце ні культуры, ні чытача? А ў вас-жа такі высокі, пачоны аб'явак.

Янка СКРЫГАН.

Краязнаўчая работа ў бібліятэцы

Сярод чытачоў Клімавіцкай раённай бібліятэкі асаблівым поспехам карыстаецца картатэка «Што чытаць аб жыцці нашатага раёна». Многія наведвальнікі, асабліва прапагандысты і агітатары, з цікавасцю звяртаюцца да краязнаўчай літаратуры, знаёмяцца з матэрыяламі, у якіх расказваецца аб сучасным і мінулым раёна. Картатэка спосавава папаўняецца новымі матэрыяламі.

На семінары работнікаў культуры рэкамендавана зрабіць такія картатэкі ў кожнай сельскай бібліятэцы.

В. АРЦЕМ'ЕВ.

Я. КАЗЕКА Чалавек і яго быт

І пяер у некаторых крытэках і літаратурных спрачках можна адчуць нейкую непраўдзкую непрыкметнасць да кнігі, прыкметна на бытавым матэрыяле. Гэта не што іншае, як запаненае рыхта часоў, калі ў літаратуры асабліва прыкметна было захваленне худасочнымі імклімі і так званай «вытворчай тэматыкай».

Ішчы не так даўно нават словы «бытапісец», «бытапісанне» лічыліся ў нас лёды не гаваніямі. Аб творцах, прысвечаных паказу будзённага побыту людзей, тады іншак не гаварылі — бытавізм, натуралізм. І пры гэтым абавязкова дадалася: «папушчы», «прыземнасць», «бескрылыя», «прымытныя» і г. д. Вясковна дэкарава праявілі, у якіх героі дзейнічалі пераважна ў асродку свай сам і таму, нібыта, былі звязаныя аб грамадства. Ма-ла-та-та і крытыку спрабаваў выступіць у абарону бытапісецаў, адзіліць свежае, тэлеграфічнае слова аб побыце савецкага чалавека ад кніг «спраўды шорых і натуралістычных». Затое лёды не на шчыт узаі-маласці творца, герой якіх толькі тое і рабілі, што прысваівалі або імітавалі дэталі машын ці шпітэтона паказалі Рагулю і размаўлялі з ёй.

Прыкметна «вытворчых» тэм і канфі-ліктаў не бытавізда і та акалічанысць, што герой іншай апавесці або рамана, не кажуць пра апаўданае, ні разу не браў-ся за лажку і не клаўся спаць. І як толькі таі чалавек жыў на свеце? — адзіліць чытач. А можа нават і не адзіліць. Часцей за ўсё гэтыя кнігі проста не пачіталі нікага слуху ў яго душы. Дя ні мог сніпаць чыло-небудзь увагу творца, дзе, акрамя пэянарай схемы жыцця, нічога больш не было. На ім не ўліпілі ні рэальных супярэчнасцей і па-

Энтузіясты культурнай работы ВІБЛІЯТЭКАР БАБУШКІНА

Працэс гудок абвясціў аб заканчэнні працоўнага дня.

У рабочым клубе з'явілася папярочка камбіната «Герой працы» гасцінна адчыніліся дзверы. Сетачнікі і ролышчы-кі, каландроўшчыкі і лінаваль-шчыкі, інжынеры і тэхнікі — усё ахвотна ідуць сюды. Ады спяваюцца на заняткі хара-вога і танцавальнага гуртку, другія — паслухаць гутарку на тую ці іншую тэму, абмя-няць кніжку.

Вось і сягоння. У чыталі-ную залу зайшла брыгадзір сартавальнага цэха Александр Амельчанка. У руках яе — даве кнігі.

— Прыміце, Фаіна Ільіні-на, — гаворыць яна бібліятэ-кару. — За адзін прыест, можна сказаць, прачытала. Вельмі-ж цікава.

— Ведаю, — чуецца ў ад-

каз. — І вось яшчэ нешта ці-кавейшае падрыхтавала для вас. Выбярэйце.

Бібліятэкар паклала на стол некалькі кніг. Сярод іх: «Шырокая пільна» — А. Анд-рэева, «Мінскі напрамак» — І. Мележа і іншыя. Не забы-лася нават наведзіць, што па-рамаку «Шырокая пільна» ўжо створаны кінофільм «Есць такі хлапец».

Услед за мадалой работні-цай да стала падыйшоў пенсі-яер Уладзімір Каньрыкаў. Ён цікавіцца літаратурай імем-кага народа. Фаіна Ільініна знайшла яму твор па густу — «Гой!» Л. Фейтывагера.

Стары шчыра дзякуе і про-сціць паназіць яго тэкста з творамі сучасных пісьменні-каў Германіі.

Паслугаў бібліятэкары кары-стаюцца людзі розных урост-аў і прафесій — усюго звыш 1300 чалавек. І кожнага з іх бібліятэкар Фаіна Ільініна

Бабушкіна, сутракае вельмі, па-сабрэфску, цярпліва выслу-ховае. Для кожнага зной-дзецца цікавая кніжка. Бібліятэ-ка багатая. Да паслуг рабочых і служачых сабраны каля тры-націці тысяч тамоў. З па-чатку года зроблена 45 тысяч кнігавыдаў! Сотні чытачоў карыстаюцца паслугамі біблі-ятэкі неспарэдна на месцы пра-цы і шчыра. Для іх уахмплек-таваны бібліятэчнік-перасоўні-ца.

Чытальная зала бібліятэ-кі заліта яркім электрычным святлом. Пасрод залы — ста-лы, пакрытыя чыстымі абру-самі, на іх — свежыя газеты і часопісы. Абпалы — мяккія каяані і крэслы. На сценах — фотавыстаўкі, рэкламныя пла-каты, выстаўкі навінак літарату-ры, літаратурныя вечары. Мно-

гі чытачы ўжо набылі сабе ўласныя бібліятэкі. Сярод іх — рабочыя папярочка цэха Іван Сідарэў, Васіль Зайнаў, ра-ботнікі заводакраўшчына Афа-насіў Кушнін і іншыя — усюго да 40 чалавек.

Праца бібліятэкара — гана-ровая і клопатлівая. Для та-го, каб выбраць чытачу па-трэбную кніжку, бібліятэкар пачынае спачатку сам яе пра-чытаць. Фаіна Ільініна — ак-тыўная чытачка. Амаль на кожную кніжку яна можа даць падарожную аналізку.

Ішчы ў 1933 годзе Бабушкі-на звязала свой лёс з кнігай. З таго часу яна бесперапынна працуе бібліятэкарам. Любіць і павяжаюць чытачы гэтага сціплага і працавітага работ-ніка культуры.

А. КУРЛОВІЧ.

г. Добруш.

Работа з кнігай

Лепшыя бібліятэкі нашай воласці ўвела спалучаюць масавую работу з калектыв-нымі задачамі камуністычнага будаўніцтва.

Возьмем да прыкладу Лях-авіцкую раённую бібліятэку. Гарадскі пэдагг Ляхавіч ні на сваіх намерах, ні па коль-касці населеніцтва не выду-каеся сярод іншых раённых цэнтраў Брэскай воласці. Ады работнікі бібліятэкі да-біліся таго, што амаль усё жыхары пасёлка чытаюць кні-кі. У гэтым годзе бібліятэ-ка наведвала каля сямі тысяч чалавек. Ці добрая гэта па-казчык для раёнай бібліятэ-кі? У параўнанні з іншымі бі-бліятэкамі нашай воласці — гэта добрыя вынікі.

Якімі шляхамі бібліятэка дабілася палепшэння свай

работы? Магчыма, тут асаб-ліва ўмовы? Справа ў тым, што работнікі бібліятэкі — загадніца М. Курава, бі-бліятэкар Н. Упаловіч, загад-ніца перасоўнага фонду А. Лойка — сталі сапраўдымі прапагандыстамі кнігі. Яны часта ходзіць па хатах кал-лектыва, вывучаюць запатра-баваны населеніцтва на кні-жку, змяняюць чытачоў з наві-нак мастацкай і навукова-папулярнай літаратуры, зобя-вечваюцца іх рознымі брашура-мі. Гэтым спрымае і тое, што працягла газетна-журнальна-змяшчаюць артыкулы і за-меткі аб новых кнігах, расказ-ваецца аб рабоце лепшых пе-расоўнак.

Пры бібліятэцы ёсць невя-лікая, але з добрую і густам абсталяваная і аформленая чытальная зала. Наведвалі-нікі з задавальненнем чытаюць тут не толькі газеты і часо-пісы, але і кнігі. Тут-жа пра-ведзіцца рознастайным маса-вым мерапрыемствам: чыткі ўголас, гутаркі, літаратурныя вечары, канферэнцыі чытачоў.

З мэтай прапаганды матэ-рыялу XX з'езду КПСС, а таксама іншых грамадска-па-літычных літаратурных бібліятэ-каў падрыхтавала і правяла лі-таратурны вечар на тэму: «Сіг-наў Леніна перамога».

Шкава і добра праходзіць тут агляд літаратуры. Як правіла, загадаў вышываюцца рэкамендацыйны спісы кні-жак, лічуну таму, плакаты. Ішчы было такога вышыва-ў, каб падарожнае чытача на кніжку не было залатана.

Вельмі многа літаратуры па-ступала сюды па міжбібліятэ-чнай абмену.

Работнікі Ляхавіцкай бі-бліятэкі добра ведаюць зада-чы, што стаяць перад пра-дпрыемствамі і калектывамі ра-ёна. Па іх ініцыятыве толькі ў калектыва накіравана шасна-дцат кніжных перасоўнак.

Бібліятэчка-перасоўніца, што працуе ў калектыве ім Сталіна, карыстаецца 98 чалавек, з іх 77 калектываў. Усе яны з'яў-ляюцца актыўнымі чытачамі. Загадваюць перасоўнікам ком-самольным-актывістам, якія лю-біць і добра ведаюць кніжку.

Валікую работу па прапа-гандзе кнігі праводзіць Мо-лаўская сельская бібліятэка Іванаўскага раёна, дзе, як і ў Ляхавіцкай, з месця ў месці расце лік чытачоў.

Н. БАГДАНАў,

Інспектар Брэскага аблас-нога ўпраўлення культуры.

ФЕЛЬТОНЫ ПАД АХОВАЙ ДЫПЛОМА

«Дипломант шел по такназываемому легкому пути: взял статью Ленина, перекомбинировал цитаты, а некоторые списав слово в слово и глава товота... Изучить литературу, относящуюся к этому периоду... Самостоятельно написать — это куда труднее, по которому дипломант не пошел».

Хто-ж гэтак неахайна піша? Узятыя намі ў лужоксе і падкрэсленыя цытаты, яля-жыя на месцы лажыя філалагічнага фак-культэта Беларускага дзяржаўнага універ-сітэта імя В. І. Леніна каландату гіста-рычных навук Г. Булашкаму і ўзяты з яго рэцэнзіі на дыпломную працу студэнта Каршчука.

Мяркуючы па рэцэнзіі, кандыдату гі-старычных навук Г. Булашкаму нават не-шадкова, што назва лэйніцкай працы «Што рабіць?» пішацца з пыталымкам.

У хвацы свай «граматы» рэцэнзент ад-значыў: «Объем всех веточностей, ошпоко в дипломной насчитывается около 40». А між тым у рэцэнзіі іх налічваюцца больш 40, хоп у дыпломнай працы прыкладна п'ястотні старонак, а ў рэцэнзіі ўсёго тры-цятры.

Вядома, кніжка паверыць, што чалавек, якому даручана вучыць студэнтаў май-стэрству журналіста, сам неписьменны.

Для поўнай характарыстыкі ўзроўню пісьменнасці кандыдата навук і журналі-ста Г. Булашкага прывядзем ніч дзв пры-клады. У волугу на дыпломную пра-цу публікацыю тав. Чувікавай зяртае на сябе увагу фраза:

«Позтому изучение публицистики перио-да Великой Отечественной войны, как од-но из оперативнейшего жанра виднейших наших писателей является важнейшей за-дачей журналистов страны социализма».

І другі прыклад. Студэнт тав. Каршчу-ваў напісаў у свай дыпломнай працы: «Цель настоящей работы показать, как газетны

вели борьбу против ралличных пороков и недостатков, встречающихся в быту, какие области остались незамеченными».

Што гэта за «обласці», — можна толькі загадавацца. Відаць, гутарка ідзе аб тым, што ралікішкі слаба асветлялі асобныя пытанні культуры і быту, а дыпломант ха-цеў паказаць, у чым канкрэтна выявіліся гэтыя недахопы. Ці заўважыў гэта Г. Бу-лашкі? Так, заўважыў. І паспяшыў ад-значыць у волугу:

«Автор дипломной говорит читателю, что он покажет те области, которые редакция не заметила. Но этого автор дипломной не сделал».

Каментарыі, як кажуць, тут лішнія! Важды адзначыць, што рэцэнзіі Г. Бу-лашка на дыпломны працы студэнтаў но-сць папярочнага характар, не змяшча-юць неабходнага аналізу і пабудаваны па шаблону: пераказ зместу, агульныя заўва-гі, вывад.

Назграбна пабудаваныя скажы і словы можна пацупі і на лекцыях Г. Булашкага.

На адным з партыйных сходоў філала-гічнага факультэта камуністы адзначалі, што семінары па тэорыі і практыцы парт-ыйнага друку Г. Булашкі праводзіць на нізкім металычным і тэарэтычным узроўні.

Адзначалася тэкстам, што дзв апошнія гады пасля абароны дысертацыі ён не мае ніякай падрукаванай навуковай работы.

На партыйным сходзе тэкстам гаварылася, што Г. Булашкі, як на месцы лажыя філа-лагічнага факультэта, пры абмеркаванні дыпломных прац супрацьстаяў сабе астатнім членам кафедры, не лічыцца з іх думкай, вядзе сабе груба.

Ці можа такі «знаўца» журналістыкі на-вучыць чаму-небудзь студэнтаў?

Инвентарная кніга Бабруйска

Пергаментныя старонкі, спісанія роўні-мі, акуратныя літары, добра захавалі-ся, але пажоўклі ад часу. На першай старонцы надпіс: «Инвентарная кніга «Бабруйска», і крыху ніжэй пісар высеў «1671 год». Кніга расказвае аб жыхарах старажытнага беларускага горада, аб калексіі двароў і размяшчэнні вуліц, якіх у той час было каля 30-ці. У ёй змяшчана наставленне аб ганалі, правах і абавязках жыхароў.

Инвентарная кніга Бабруйска знойдзена ў архівах вядомага магната Радзівіла. Разам з ёй выяўлены і іншыя шматлікія дакументы, якія з'яўляюцца вельмі ціка-вымі для вывучэння гісторыі нашай рэспублікі. У адным з іх мы чытаем аб тым, што ў месцічку Урчэчы ў 1795 годзе быў пабудаваны завод па вырабу шкла.

Асабліва цікавым дакумент, які расказ-вае аб гісторыі славытых слухіх паясоў. Як відаць, фабрыка паясоў была адкрыта ў Ішніцы ў 1776 годзе нейкім Янам Ма-лаўскім. Пазней яго сын знявіў та-кую-ж фабрыку ў Слуцку. У адной са знойдзеных справаздаў гаворыцца, што першапачаткова на фабрыцы былі 24 ткацкія станкі, якія абслугоўвала 30 чалавек рабочых. Залаты і сярэбраныя ніткі прывозілі з Ганьска. Шнуры і арганісты рабіліся ў Слуцку мясно-вымі майстрамі. Аб тым, што слух-кія пасы мелі сусветную вядомасць, сведчыць той факт, што Радзівілы выво-зілі іх у Францыю, Англію, Швецыю і прадавалі там па высокіх цнах.

Мястак Н. Во-ранаў напісаў рад партрэтаў і белару-скіх пейзажаў (уобрка Ільну, Жыць і Ішч). Ця-пер мястак пра-цуе над свай ас-ноўнай работай, прысвечанай с-ракагаддзю рэво-люцыі, — «Каст-рычкіні 1917 года ў Мінску».

На здымку: парт-рэт артыстка Т. Пастушнінай у ро-лі Марфы работы мастака Н. Во-ранава.

Прыгода Чараванкі

Дзень ураніце скончыўся — ды такі за-рацаваны, што думалася — вось выйдзе на ганак праўдзіны і тады ўдзякнен на ўсе поўныя грудзі. Наволак вёскі — дзе, адкуль чутны розныя водры, а якіх найбасцей датакае пах жытці і чабору.

Жонка наварыць вичоры — сошвай будыць, да якой паласць кубак малака. Пасля вачоры можа будзе паслядзец на лавачцы пад страхом, выкурыць чыгарку, паса-чыць за хмаркамі на небе, адгадаць паго-ду на заўтра. Банчаецца сляба, як ка-жуць, яравых. Ішчы думваюць пасадзіць будыць ў свежых тарыянах. Работы, ра-боты ўсёды не толькі на полі, але і ў бухгалтэрыі. То тое, то другое, то трыце.

Так думай галоўны бухгалтар Сцяпан Чараванка, калачоны свай работы дзень. У парадкавымі крыху палеры на стаде, ён сказаў сваім памочнікам, што ідзе на-варыць і больш сягоння жон не вернецца. Ну, і добра — ішчы на галаву і пайшоў.

Ён спакройна пачаў і думай тутка лажы спаць. Адынак, павачараўшы, выйшаў ішчы на вуліцу, бо пачуў там нейкі гоман. І тут сустраў яго неспадзя-вана. Перад хатай, абарыцца на вела-сіпэх, стаяў малады хлапец, абкусыны камарамі.

— Я да вас, таварыш Чараванка, — сказаў хлапец, — і працягнуў Сцяпану пакет. — З радыёкамітам, — даў ён ён.

Чараванка распачатаў пакет і выяў-адгуль палеры. Ады з іх ён пачаў: сёння рапа аддэлаў у лажэдзла, як тэрміновую. І вось чамусьці вярнуў. У другой палеры пісаўся, якія трэба даць матэрыялы і на якой форме.

— Гм... — марытаў Чараванка, — па форме дваццаць восьмай... Чорт веда-каму што...

— Трэба, каб да ранку было гатова, — прамоўліў пасаднец, — і каб было ў выкан-жыме...

— Да ранку? — жахнуўся Чараванка і цякаўка засвістаў. — Да ранку? — пера-лістаў ён ішчы раз, — ці яны падураці там?

Чараванка пачаў за вухам так, што кепка казыром раптам асунулася аж на нос, і некай неўзабачна нават прастангаў. Напраўлі кепку. І з гэтым рухам нібы прыляло пераадаванне той райоўнай да-кукці, што вель неспадзявана навалілася на думу.

— Добра, будзе, — сказаў ён прыміра-чым ужо і стагоўчым тонам, — скажы ім, што будзе гатова.

Чараванка адрозна, нікому нічога не ка-жуць, пайшоў у праўдэне калгаса.

Заналіў яшчы. Сеў, палажыў перад са-бой палеры з мноствам падрукаваных па-палінаў. Вось на іх і трэба даць сягоння адказа.

Так пачалася працоўная поч пасля га-рачата працоўнага дня. Чараванка — то літа, то доўга лажыкае гулічкімі на лі-чыльніках, то капаецца ў палеры, чагосьці шукае. А за акном усё больш і больш гусяне ноч. Але Сцяпан яе не бачыць.

Затое ўгадзцаца ў вочны яго жонка Кацярына, рослая, чарыравая. Яна глане то ў адно акно, то ў другое, доўга па-стаіць, прыслухоўцаца. Потым прыйдзецца на хане, сядзе на пасцель, палажыць. Бар-ціць ёй шэпта, гэтай Кацярыне, і думка думку наганяе. Куцы-ж падыбеў Сцяпан? Выйшаў на хвілінку і няма. «Таки-ж чу-ла мая душа, што тут нешта не так».

— Думае Кацярына, схопіцца на ногі, зноў падыдзе да акна.

А ноч аготвала вёску ціхім, утуль-ным сном. Шчына такая, што аб-лімышка за акном не зварухнецца ні адным лісточкам. Праз абвясніку і ўга-дзцаца Кацярына на вуліцу.

І раптам прыляла тая аласная думка: «Хіба пайсці да лабіць ёй вокнаў?» Ка-му? Ён лёды ў вочы такая ўвава Аляк-сандра, даярнай працуде. Два разы запа-да-

цэнні і артыкулы, вакол яго нават пача-лася была спрэчка (маецца на ўвазе пале-міка аўтара рамана з Я. Гершвічам). Але пры адрэнці твораў аўтара і спрэчкі і бесспрэчкі артыкулы не ўлічылі адной вельмі важнай акалічанысці — асабістай творчай манеры пісьменніка. А ў яго асобе беларуская проза атрыкала арыгі-нальнага бытапісеца ў лепшым разуменні гэтага слова. Імяна так зварухнецца ён сёбе ў апавяданні («Не выбралі», «Каатарыты» і інш.).

У гэтым напрамку ішла развіццё яго майстэрства і ў рамана «Расстаеся пена-дуба». Там ёсць німаля півачых, све-жых, адначасна сапраўднай мастацкай канкрэтнасцю малюнка фантэага, па-рытанскага і тылавога побыту. Сюжэты яны звязаны адзітвам дзеу героюў. Пі-сьменнік маліе жыццё вясковай інтэліген-цы, паказвае яе ўдзел у барацьбе з фа-шысцкімі захопнікамі. Дзевочы асоб не-багата. Гэта — настайнікі Чырвонааарэнкай шчылым, старшынна сельсавета Лажыцка і старшынна калгаса Трушчэў, ім ішчы люд-зі, з якімі яны неспадзяна сутыкаліся на-праходзілі і ў гэты вайны. Галоўныя ге-роі — настайнікі Андрэй Савольны і яго жонка Вера. У пачатку вайны Андрэй удзельнічае ў бах на фронце, затым ста-новіцца камандзірам партызанскага згра-да. Вера, зварухнуўшыся ў Тамбукоўскі воласць, прадуе ў вясковай школе. Гэ-ды-ж трапіла і жонка Трушчэў — Аліна Сцяпанавна. Узасамаўваў героюў звязва-

людскі побыт. Мы верым у рэальнасць учынкаў чорнаўскіх персанажаў, таму што ўсе яны паказаны ў асродку свайх клопатоў. З іх дзевінамі злітавана безліч звычайных бытавых з'яў і жыццых наглад-жымаў. Важна пры гэтым зазначыць, што пісьменніку ніколі не адраджаўца пачуццё мёртвы і мастацкай мэтагалоўнасці. Ён выка-рыстоўваў многа бытавых эпізодаў і дэ-талей, але лішнімі, што толькі-б расмечала і

